

12. HAFTA

SONUÇ VE NEDENSELLİK BAĞI

I. SONUÇ

a. Maddi (tabiatçı) Anlamda Sonuç

Bu anlayışa göre sonuç; dış dünyada meydana gelen ve nedensellik bağıyla insan hareketine bağlanan, hukuk düzeninin cezai sonuçlar öngörmek suretiyle dikkate aldığı bir değişikliktir. Sonucu bu anlamda kabul edince, her suçta mutlaka bir sonuç olduğunu söyleyemeyiz.

b. Hukuki Anlamda Sonuç

Bu anlayışa göre sonuç; hareketin, normun koruduğu menfaati veya varlığı (hukuki konu) ihlal etmesidir. Korunan menfaatin ihlali, bazı suçlarda hareketten sonra gerçekleşmekte ise de, diğer bazı suçlarda hareketle aynı zamanda ortaya çıkar. Sırf hareket suçlarında durum böyledir. Hukuki anlamda sonuç, sırf hareket suçları dahil her suçta vardır.

a. Sonuca Göre Suçların Ayırımı

Kesintisiz (mütemadi) suç - ani suç: Failin hareketiyle ortaya çıkan hukuka aykırı veya zararlı durumun, yine failin iradi hareketinin sürmesiyle devam ettiği suçlar “mütemadi-kesintisiz” suçlardır. Fail burada hukuka aykırılığı dolayısıyla normun ihlalini iradesiyle devam ettirmektedir.

Mütemadi suçlar ikiye ayrılır: “Zorunlu kesintisiz (mütemadi)” suçların oluşabilmesi için, hukuka aykırı durumun bir süre devam etmesi gerekir. Devamlılık suçun unsurudur. “Muhtemelen kesintisiz (mütemadi)” suçlarda hukuka aykırı durumun yaratıldığı anda suç işlenmiş olur. Hukuka aykırı durumun fail tarafından devam ettirilmesi yeni bir suç oluşturmaz. Bunlar hem ani hem de mütemadi şekilde işlenmeleri mümkün olan suçlardır.

Ani suç; bir anda işlenip biten suçlara ya da neticenin gerçekleşmesiyle tamamlanan ve biten suçlara denir. Hukuka aykırı durumun yaratılmasıyla hareket tamamlanmıştır ve hukuka aykırılık meydana gelmiştir. Örneğin kasten öldürme, hakaret, tehdit vs. ani suçtur ve suçlar genellikle ani suç biçiminde ortaya çıkar.

Sırf hareket suçu-sonuçlu suç: Sırf hareket suçları, belirli bir icrai ya da ihmali hareketin yapılmasıyla birlikte tamamlanan suçlardır. Suçun tamamlanabilmesi için, ayrıca bir sonucun gerçekleşmesinin gerekli olduğu suçlara ise sonuçlu suç denir. Askeri yasak bölgelere girme (m. 332), konut dokunulmazlığının ihlali (m. 116), suçu bildirmeme (m. 278), suç işlemek amacıyla örgüt kurma (m. 220) gibi suçlar sırf hareket suçlarıdır. Kasten öldürme (m. 81 vd.), yaralama (m. 86 vd.), dolandırıcılık (m. 157), mala zarar verme (m. 155) suçları sonuçlu suçlardır.

Zarar suçu-tehlike suçu: Bu ayırım, hukuken korunan menfaatin veya varlığın ihlalini esas alır. Tamamlanmış sayılmaları için korunan varlık veya menfaatin tahrip edilmesi veya azaltılması gereken suçlar, zarar suçlarıdır. Örneğin kasten öldürme, mala zarar verme suçları böyledir. Tehlike suçları ise tamamlanmış sayılmaları için korunan varlık ya da menfaatin sadece tehdit edilmiş, tehlikeye konulmuş olmasının yeterli olduğu suçlardır. Yani zarar suçlarında, hukuki konuda bir zararın meydana gelmiş olması arandığı halde, tehlike suçlarında suçun hukuki konusu üzerinde zarar tehlikesinin meydana gelmiş olması yeterlidir. *Somut tehlike* suçlarında, hareketin suç konusu bakımından somut olayda hâkim tarafından araştırılıp tespit edilmesi gereken gerçek bir zarar tehlikesini meydana getirmiş olması zorunludur (TCK m. 216, m. 170/1-b). *Soyut tehlike* suçlarında, suç tipinde tarif edilen hareketin yapılmış olması yeterli olup, tehlikenin meydana gelip gelmediği araştırılmaz (TCK m. 170/2, m. 179, m. 175).

1. NEDENSELLİK BAĞI

a. Genel Olarak

Dış dünyada meydana gelen değişikliklerle, hareket arasında bir nedensellik bağı bulunmalıdır. Bir kimse ancak kendi hareketinden doğan sonuçlardan dolayı sorumludur. Gerçekte nedensellik bağı ve bunun tespiti problemi hukuki bir konu değildir. Mantık ve insan yaşamına ait deneylere dayanılarak tanımlanabilecek bir kavramdır.

Nedensellik bağı sorunu, sonucu birden çok şartın meydana getirmesi ve insanın dış dünyada oluşan değişikliklerin bütün şartlarını gerçekleştirememesi, aksine onun hareketlerine her zaman başka şartların da katılması olayından kaynaklanmaktadır.

b. Nedenselliği Açıklayan Teorilerden Bazıları

- DOĞAL NEDENSELLİK (ŞARTLARIN EŞİTLİĞİ) TEORİSİ

Bu anlayışa göre; sonucun meydana gelebilmesi için varlığı zorunlu olan her şart o sonucun nedenidir. Nedensellik bağının varlığı için, insanın sonuca ilişkin bir şartı gerçekleştirmiş olması yeterlidir. Sonucun tamamen failin hareketinden kaynaklanması şart değildir. Zorunlu şartların hepsi neticenin sebebidir. Şartlar arasında bir ayırım yapılamaz, her şart netice bakımından aynı değere sahiptir. "*Failin hareketi olmasaydı netice meydana gelmeyecekti.*" denebiliyorsa nedensellik bağı vardır. Yapılan hareket zihnen ortadan kaldırıldığında sonuç gerçekleşmeyecekse, o hareket sonucun zorunlu şartıdır.

Bu teoriye göre, nedensellik bağı bazı durumlarda kesilir. Bunun için, araya failin hareketinden tamamen bağımsız ve sonucu tek başına gerçekleştirebilecek ayrı bir nedensel serinin girmesi gerekir.

UYGUN NEDENSELLİK TEORİSİ

Bu teoriye göre; failin hareketi o sonucu meydana getirmeye *uygun* bir hareketse ancak o zaman nedensellikten söz edilir. Sonucun zorunlu şartı olmaktan başka, yapıldığı andaki şartlara göre sonucu meydana getirmeye uygun ve onunla orantılı kabul edilen hareketi neden sayar.

“Her şart değil, neticenin meydana gelebilmesi için uygun olan şart nedendir”. Eğer sebep birden fazlaysa, bunlardan bazıları neticeyi doğurmaya elverişli olmadığı gerekçesiyle elenir. Sonuçla orantılı ve sonucu meydana getirmeye uygun olan hareketler nedendir.

İNSANİ NEDENSELLİK TEORİSİ

İnsan bilinç ve iradeye sahip bir varlıktır. Bu özellikler kişinin dış dünya ile ilişkilerinde belirleyici niteliktedir. Bilinç ile dış dünya doğru bir biçimde algılanırken, irade ile nedensel seriye müdahale ederek olayların seyrine bir yön vermek mümkün hale gelir. Kişinin, bu özelliklerinden yararlandığı bir *egemenlik alanı* vardır. Bu alan içinde, bilinçli ve iradi olarak olayların seyrine etki edebilir. İşte sadece egemenlik alanına giren sonuçların kişinin hareketinin ürünü olduğunu, yani bunlarla nedensel bağ içinde bulunduğunu kabul etmek mümkündür. Kişinin bilinçli ve iradi müdahalesinin olanaksız olduğu, yani bilinçli ve iradi bir biçimde müdahalesinin, varlığına etki etmeyeceği sonuçlar, egemenlik alanının dışında kalır.

- *Failin hareketi sonucun zorunlu şartı, yani olmazsa olmaz şartı olmalıdır. Yani failin hareketi olmasaydı o sonuç meydana gelmeyecekti diyebilmeliyiz.*

- *Sonuç istisnai faktörlerin ürünü olmamalıdır. Yani, hareketin yapıldığı andaki en ileri bilim ve tecrübeye göre hareketin olağan sonucu olarak kabul edilebilmelidir.*

Şu halde her şeyden önce hareket sonucun zorunlu şartı değilse, nedensellik sorunu söz konusu dahi olmaz. İkinci olarak yapılan hareket ortaya çıkan sonucun zorunlu şartı olsa dahi, eğer bu sonuç en ileri bilim ve tecrübeye göre o hareketin olağan sonucu olarak öngörülebilir değilse, yani sonuç istisnai bir sonuç ise, hareket sonucun nedeni sayılmaz.